

VIERDE HOOFDSTUK

DE AFTOCHT UIT ANTWERPEN

Nancy ging haastig om een boodschap. Ze drong door soldaten en burgers, want heden was 't gewoel te Dixmuiden geweldig toegenomen.

't Was avond nu, maar de nacht zou geen rust brengen... Voortdurend nog kwamen er soldaten aan en de menschen, die van den oorlog nog niets gezien hadden, trilden van medelijden bij den aanblik der afgematte, uitgeputte mannen.

Eensklaps stapte een der militairen naast Nancy.

— Raoul, zei ze wat verschrikt.

— Zult ge nu spreken? vroeg deze. Zult ge nu mijn vraag beantwoorden?

— Begint ge weer op dien toon? snauwde het meisje hem toe. Gij hebt nu toch tijd genoeg gehad om over uw houding van gisteravond na te denken.

— Ja, ik misdeed. Maar ik ben nu geen gewoon mensch. Ik kom uit den oorlog, Nancy... Gij weet hier niet wat dat is... neen, gij kunt het niet weten! Misschien zult ge het nu ondervinden, misschien zal ik Dixmuiden zien branden gelijk ik Leuven, Lier en Antwerpen zag... misschien erger nog! Ik weet wat oorlog is, ik heb de kogels om mij heen hooren fluiten, ik heb kameraden zien vallen... ik heb gewonden hooren kermen... En dikwijls dacht ik dan aan u... en 't was mij een troost te weten, dat ik voor u streed... Nu kwamen we naar West-Vlaanderen en 't eerste wat ik van een kennis hoor, is, dat gij met een ander loopt!

— En ge geloofde dat!

— Hij vertelde het mij, zonder iets van onze liefde te weten...

— Dus ik mag alleen maar meer met grijsaards spreken?

— O, ik hoor het weer... ge zijt veranderd! Ge zijt dezelfde Nancy niet...

— Laat me dan maar staan! Als ge zoo over mij denkt... me zoo wantrouwt, me zelfs beleedigt.

— O, kondt ge voelen hoe mijn hart brandt!... Is dat uw woord na die gruwelijke maanden? Mijn oefening duurde kort... ik kende de wapens en al sef-

fens was ik in den strijd... Wat heb ik doorgemaakt! En nu komen we af, moe en uitgeput, lijk een bende dompelaars, velen ziek, velen met bloed in de schoenen, velen in lompen... En het eerste dat gij mij zegt is, u te laten staan! Ik u laten staan Nancy! Morgen, vannacht misschien nog, zijn we weer in gevecht. 't Is goed. Als ge hoort dat Raoul Magelin dood is, geloof dan vrij, dat hij door u den kogel gezocht heeft.

De wanhoop in zijn stem trof haar toch...

— Raoul, spreek zoo niet! zei ze veel kalmer. Wij vinden ons beiden op... Er is niets veranderd. Er is bij vader een vriend... een oorlogscorrespondent.

— Een van die gazettenleugenaars, die ons tot strijd aanjagen, maar er zelf uitblijven!

— Ge zijt weer onrechtvaardig. Dat is Walter Bonte niet! Hij is een vriend van mijn vader! En hij wilde de streek leeren kennen... Vader zei mij, hem hier en daar naar toe te brengen... Dat is alles! Maar ge weet, hoe de menschen te Dixmuiden zijn. 't Is zooals ge gezegt hebt... ze doen nog kleingeestig en loeren door hun vensterken en beklappen de menschen... Ja, dat is alles. Heb ik nu zoo misdaan? Moest ge daarom als een dief in onzen hof dringen en daar staan vloeken en dan nog op de deur stampen! Gelukkig vroeg vader er niet naar, al moet hij het gerucht gehoord hebben...

— O, vergeef het me... Ik wist niet wat ik deed. Ik ben met al die duizenden op den terugtocht... O, wist ge wat die terugtocht was! Dagen van ellende... en de nachten dan... met die Duitschers op onze hielen... Ja, die nachten, als als we vijf minuten mochten rusten, en sliepen waar we neer vielen en weer op moesten, altijd maar verder met 't geknaag van den honger en den angst den overmachtigen, veel sterkeren vijand te zien opdagen. En zonder rusten zullen we nu weer moeten vechten! Ze zeggen wel, dat we naar Frankrijk gaan... dat 't uit is met ons oorlog voeren... maar

waarom moeten we dan hier blijven? Een troost had ik, Nancy en 't was, dat ik altijd nader bij u kwam.

— Maar Raoul, laten we nu toch onze gedachten op den waren toestand zetten! 't Is oorlog... we moeten misschien vluchten... Dixmuiden kan verwoest worden... wie weet wat er gebeurt... En wij zouden hier over een vrijerij spreken!

— O, vat ge dan niet, hoe juist in den oorlog de liefde u recht houdt! Nooit heeft men sterker die banden gevoeld. Ge moet nu ruwe kerels over hun moederke... of over hun vrouw en kinderen hooren spreken. Ge moest gezien hebben hoe vrouwen dagen door de hitte met pakken en kinderen naar Leuven, Aarschot, Mechelen, Antwerpen, Tamsche, Dendermonde kwamen sleuren en zeulen om bij hun soldaat te zijn. Maar wat weet ge hier daarvan!

Het paar was nu buiten het stadje, op den weg, die naar de Hooge Brug van den IJzer leidde...

— We gaan te ver, zei Nancy. Ik moet naar huis...

— Waar die ander zit...

Het meisje wilde Raoul uitnoodigen mee binnen te gaan. Hij was toch een vriend van den huize en haar ouders zouden hem hartelijk verwelkomen.

Maar Nancy hield die woorden in. Ze had immers tot Walter gezegd, dat ze geen bijzonderen vriend bij het leger had...

— Nog jaloersch? vroeg ze.

— Ja... Ik kan er niet aan doen... maar hij zal u heel den avond zien... met u kunnen spreken... en ik moet naar mijn compagnie dompelen, ginder bij Stuivetjes (1).

— En uw ouders dan!

— Ik ben er geweest... 't Is misschien niet wel, maar ik verlang meer naar u dan naar mijn vader en moeder.

— Neen, dat is niet wel! Kom, we moeten terug...

Raoul wilde het meisje omhelzen, maar zacht weerde ze hem af zeggend:

— Laat dat nu... 't Is er geen tijd voor... Er zijn zooveel menschen in verdriet...

— En ik ook! riep hij moedeloos uit.

— Kom, ge moet moedig zijn...

— Dat ligt aan u...

— Daar dan! Nancy kuste hem en vroeg lachend: Zijt ge nu tevreden? Denk toch niet zoo slecht over mij... Maar ik kan nu niet langs den IJzer of naar Kaaskerke gaan doolen... Er hangt vrees over mij... 't Zijn toch geen kleine dingen als oorlog uw stad bedreigt. Vader is heel den middag bezig geweest met zijn oudheden onder den keldervloer weg te steken...

— Oudheden! Ik zou ook kunnen vragen, wie er nu nog aan oudheden peinst!

— Vader houdt er meer aan dan aan geld! Hij zal niet bij de eersten zijn, die gaan vluchten... Hij zal niet van zijn huis kunnen vertrekken...

— Hij zal wel andere gedachten krijgen, als de granaten afkomen! Wat weet hij van den oorlog!

't Hinderde Nancy, dat Raoul daar zoo ruw over sprak en ze bedacht hoe Walter Bonte meer gevoel had.

— Laten we wat rapper gaan! drong ze aan. We hebben vier officieren thuis, en ik moet moeder helpen.

Ze kwamen weer in 't gewoel van de soldaten. De markt stond vol wagens en kanonnen en voerlui zochten stalling voor hun vermoeide paarden. Afgematte mannen sleepten zich naar hun kwartier, vonden de plaatsen bezet, bromden, scholden, vloekten. Velen liepen zonder schoenen, met doeken en slunzen om hun voeten, steunend op hun geweer, op een stok ergens uit een haagkant gesneden, als het geweer weggegooid was. Tal van hen hadden zich op het voetpad neergezet of lagen tegen een muur en ronkten, in hun vasten slaap.

— Ons leger, mompelde Raoul. Hoe dat moet eindigen weet ik niet. Als wij zoo nog moeten vechten, konden ze ons beter in een keer gevangen nemen...

Ze kwamen nu aan Veirle's huis...

— Nu moet ik naar binnen, zei Nancy haastig. Zoo dus, tot weerziens Raoul.

— Ja, tot weerziens! Die ander is gelukkiger dan ik...

— Begint ge nu weer! Wees toch wat moedig... Er zullen betere tijden komen!

— Ja, ja... Tot weerziens zegt ge! Maar ge denkt er niet aan, dat ik morgen of overmorgen drie voet diep als een dier in den grond kan zitten...

— Toe, zulke zwarte gedachten niet!

(1) Verkorting voor Stuivekenskerke.

— En zonder veel troost zendt ge me heen...

Eensklaps zag Nancy in 't schijnsel van een lantaarn Walter Bonte naderen.

Verschrikt rammelde ze aan de bus... Filomene deed open...

— Zoo dus... stel het wel. Ze groette Raoul nog en vlug sprong ze in huis. Ze duwde de deur dicht. Ze had 't gevoel of ze haar oude liefde buitensloot en Magelein verloochende.

— 't Is nu geen tijd, om 'over dat alles te denken, zei ze bij zich zelve.

De bel klonk.

Dat moest Bonte zijn, maar Nancy liet Filomene open doen. Ze ging haastig moeder helpen.

Na 't avondmaal zat een talrijk gezelschap in de oude, gezellige kamer, waar weer in den haard een vroolijk vuur vlamde. Drie der vier ingekwartierde officieren hadden gaarne de uitnoodiging aangenomen zich in den huiskring te scharen. 't Was voor hen een eerste ure van rust, van innigheid ook, na vele dagen en nachten van **zenuwachtige** spanning.

Een der oversten was pas aangekomen. Hij stond in dienst van het groot hoofdkwartier en had tot taak gehad algemeene inlichtingen in te winnen over de beweging der eigen troepen. Daardoor was hij op de hoogte van den toestand dien hij zeer ernstig noemde.

Van hem vernamen de andere officieren hoe de aftocht uit Antwerpen geschiedde.

— Veel soldaten denken dat het een ordelooze vlucht is, zei de overste. En natuurlijk zijn er ook, die al weer over verraad spreken, juist als bij Namen... Doch de aftocht gebeurt volgens een goed overwogen plan... Ik ben overtuigd, dat we de Duitschers een zware teleurstelling bezorgen.

— Omdat ze meenden bij Antwerpen heel ons leger gevangen te kunnen nemen?

— Juist! En ons leger zal aan insluiting ontsnapt zijn... In den nacht van 6 op 7 Oktober werd het besluit tot den terugtocht genomen en 't was hoog tijd. Men zou het nog wel vroeger getroffen hebben, waren er geen Engelschen naar Antwerpen gekomen. Maar minister Churchill sprak zoo stellig van degelijke hulp, waardoor de veste behouden kon

worden, dat men den strijd nog voortzette. De Britten hebben zich dapper gehouden, maar Antwerpens lot was dan al beslist en nog wel door het zwaar geschut van de Duitschers. Wij zouden dus aftrekken. De 1e divisie reed per trein van Sint-Nikolaas naar Oostende om er de nieuwe basis te vormen. De 5e divisie ging bij Burcht over de Schelde en moest langs de Nederlandsche grens naar het kanaal Gent-Terneuzen marcheeren. De 3e rukte naar Waasland op over Lokeren. De 4e en de 6e moesten aan de Schelde bij Berlaer, Schoonaarde, Dendermonde den vijand ophouden. Deze wilde over de Schelde dringen om in Waasland zelf ons leger den pas af te snijden en het dus in te sluiten tusschen die troepen en het Duitsch belegeringsleger van Antwerpen. De 2e divisie eindelijk moest de verdediging van Antwerpen voortzetten en den aftocht dekken.

Zij is nu ook veilig over het kanaal Gent-Terneuzen... De aftocht is gelukt... Alleen vestingtroepen en afgedwaalde groepen zullen vermoedelijk in Holland moeten wijken. Maar wie zal dien aftocht ooit naar waarheid beschrijven! Ons leger heeft hier een meesterstuk volbracht...

— Vertel ons er meer van, als het mag? zei de heer Veirle.

— O, ja... nu 'is 't geheimzinnige voorbij... Ik zal u eenige staaltjes meedeelen... De 4e divisie, zei ik u, moest aan de Schelde de Duitschers ophouden en stond op den linkeroever. Het 13e linie bevond zich bij Schoonaarde, het 10e bij Baasrode en het 8e te Grembergen tegenover Dendermonde. De Duitschers vuurden met hun zwaar geschut... en drongen bij Schoonaarde dan over den stroom.

En wij hadden maar veldkanonnen om te antwoorden. In den nacht kreeg het 8e te Grembergen bevel om op te rukken... De vermoeide mannen sliepen in hun natte kleeven, waar ze in 't overvolle dorp een plaatsje hadden kunnen vinden.

De intendance was niet aangekomen en men had zich gevoed met hetgeen men ontdekkten kon... velen met wortelen of met aardappelen, die ze in een houtvuur gebraden hadden... Eensklaps het bevel: Overeind! We vertrekken!

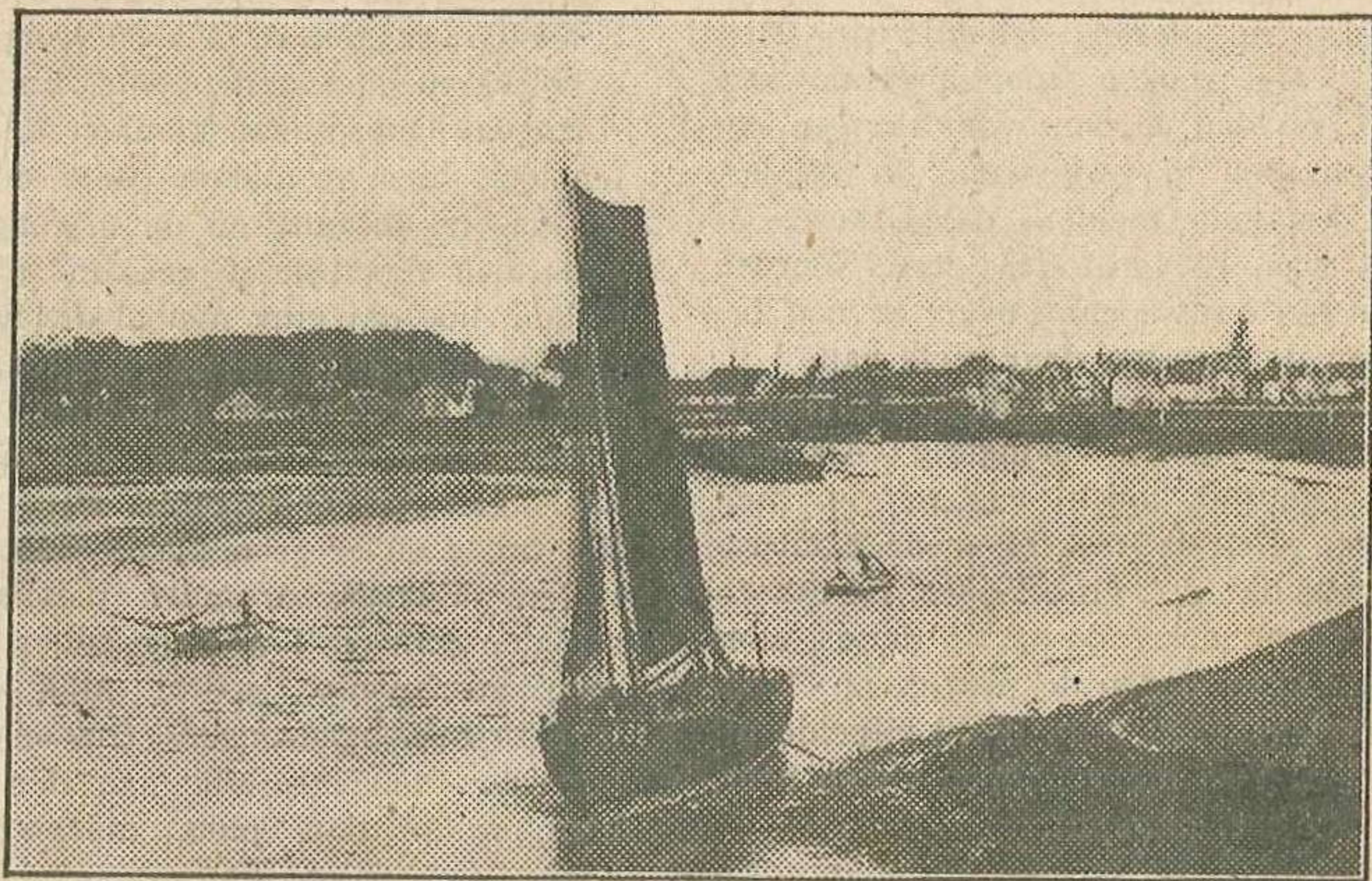
Dadelijk een drukte en beweging... Geen licht... geen gerucht... zoo werd er gewaarschuwd... Men bond stroo aan de hoeven der paarden om hun stappen op de keien te verdooven. De uitgezette posten kwamen binnen en hadden hun plaats moeten ruimen voor stroopoppen... Een geheimzinnige angst maakte zich van de mannen meester... Was de vijand nabij? Zoo hij plots ergens uit 't donker opdagen en een aanval doen met hevig geweervuur of met de bajonet? Men verbood zelfs te spreken... Zie, ge moet die tooneelen meegemaakt hebben om dat te begrijpen.

— En was de Duitschman in de nabijheid? vroeg de heer Veirle.

— Bij Schoonaarde was hij over de

gen uit de Scheldedorpen, mannen, vrouwen, kinderen met allerlei voertuigen. En wat verder ontmoette men troepen van het 10e, die van Baasrode kwamen langs allerlei binnenwegen en dezelfde richting uitmoesten... Ook het 13e week van daar, doch rukte op langs Beirvelde.

De 6e divisie dekte ginds dien aftocht. Het 8e was voornemens naar Lokeren te marcheeren, maar daar kon nu niets van komen, want Lokeren lag voor den vijand open. Noordelijker dus moest men op en zoo bereikte men 's morgens Waasmunster, waar er een brug over de Durme lag. De soldaten baanden zich een weg door de massa vluchtelingen en, eens over de rivier, riepen de officieren,

De IJzer bij Nieuwpoort

Schelde geraakt en als deze troepen nu niet rap naar 't Noorden en dan naar 't Westen optrokken, zouden ze natuurlijk afgesneden worden. Men hoorde kanon achter zich en terzijde... Wielrijders kwamen dan nog tot spoed aanmanen. Men moest vlug achter de Durme gaan... De mannen dachten natuurlijk aan Namen.

— Het waren dus dezelfde troepen die Namen verdedigd hadden? vroeg Nancy.

— Ja... en die ook daar haastig moesten wijken, achtervolgd door den vijand. Ze ontkwamen toen door Frankrijk. De marsch naar de Durme werd belemmerd door den stroom vluchtelin-

dat de brug vernield moest worden... Toen ging daar uit die menigte een vreeselijke kreet op. Ieder wilde nog over de brug, kinderen vielen in 't water, een grijsaard verdronk en, aangegrepen door die hartverscheurende tooneelen, besloten de oversten nog een kwartier uitstel te verleenen. Hoe er toen niet meer ongelukken gebeurd zijn, begrijp ik nog niet. De leuning bogen, dreigden in te storten. Een wilde massa perste zich door den nauwen doorgang... en een kwartier later was nog maar een klein deel van den steeds aangroeienden stoet bannelingen over. Nu, mochten we niet langer wachten. De

brug sprong en men hoorde aan de andere zijde gekerm, gekrijt, verwijten. Velen zwommen door 't water, sommigen sprongen er in en hechtten zich aan persen, door soldaten toegestoken.

Onze manschappen moesten dan achter de Durme versterkingen aanleggen, maar toen ze een paar uur gewerkt hadden, kwam er alweer bevel haastig verder te rukken. Hoe er opnieuw gesakkerd en gevloekt werd! Had men ons dan tenminste laten slapen in dien tijd, riepen velen. Of 't was: We zijn nog niet moe genoeg. Ze moeten ons nog afbeulen...

De droevige aftocht ging voort en weldra viel weer de avond en nog angstiger werd de nacht. Waar was de vijand!

Men schrok van een boom, een groep vluchtelingen, die uit een zijweg opdoken, van allerlei schaduwen. Men mocht niet rooken, niet spreken, men moest op den aarden weg stappen om de schreden te verdooven. En gendarmen kwamen melden, dat Lokeren al bezet was. Er bleef dus ten Noorden maar een nauwe gang over, en nog begrepen de meesten daar niets van.

Altijd maar voort, langs onbekende wegen, vermoeid, hongerig! Als men een oogenblik mocht rusten, viel men neer en sliep dadelijk in, maar 't ontwakken was dan nog vreeselijker. De ransel, het geweer, de spade op zij, de jas, alles drukt, alles begon te wegen als lood. De voeten deden pijn, bloed zijfelde uit wonden. Veel manschappen vielen neer, bewusteloos, uitgeput.

Men legde ze op de ambulance-wagens, de dokter bracht hen bij. Zij mochten tien minuten, een kwartier op het voertuig rusten en moesten hun plaats weer afstaan aan anderen. De moedeloossten werden opgejaagd door kreten als: « Vooruit, de ulanen zijn daar, de vijand is in aantocht.» De angst joeg zoo weer wat nieuw kracht in 't afgemat lijf. En toch bleven er liggen, omdat ze eenvoudig niet meer op konden. Ze sliepen en ronkten op 't gras, in een gracht, daar waar zij ineengezakt waren. Bij Moerbeke gevoelde men zich eindelijk wat veiliger en voor de vierde trok daar de vijfde divisie zonder tegenstand te ondervinden naar Selzate. Ook de zesde ontsnapte en de derde eveneens. De tweede had 't ergste lot. Terwijl de

andere troepen aftrokken, bleef zij nog te Antwerpen, wachtend op bevelen. De klunvoeien waren al aan de overzijde. Wat zouden de mannen nog uitvoeren?

Eindelijk mocht ook zij vertrekken. Antwerpen werd beschoten. Vlammen sloegen op veel plaatsen boven de stad. Reusachtige vuurzulen van de petrooltanks verhieven zich op de rivier. Een rosse schijn lag over de Schelde, de haven en over de groote menigte vluchtelingen, die als een zee door de straten en vooral langs de kaden golfde. Schepen graan werden tot zinken gebracht. Auto's van het militair park gingen de diepte in. En de straten lagen bezaaid met geweren, ransels, jassen, kogels zelfs. Die groote massa soldaten en vluchtelingen verdrong zich aan de schipbrug, die bij het Steen over de Schelde was gelegd. Als de troepen er over waren, moest de genie ze doen springen. Ongeduldig klonken de bevelen toch voort te maken. Maar door de eb was de toegang en de uitgang dier brug zeer moeilijk en ge kunt u voorstellen, hoe dat ging met al die wagens en karren en zelfs met de gejaagde, overspannen, opgewonden menschen.

Een geluk was het nog, dat men elkaar door het opeengekist zijn, eigenlijk droeg en er geen plaats was om te vallen.. Burgers drumden tusschen de soldaten door en 't was een getier en geroeop, geschreeuw, gehuil. Men voerde in deze samengedrongen trossen zelfs bewusteloozen mee, die aan den overkant, waar dan plots meer ruimte kwam, neervielen. En wie zag er naar om? Overal lagen groepen vluchtelingen en soldaten, die in weiden en velden in 't gras of 't slijk sliepen.

Ook de Engelschen waren al in Waasland en 't was of allerlei regimenten er dooreenliepen. En toch zijn er zonderlinge menschen op de wereld.

Terwijl Antwerpen brandde en de granaten steeds neerploften, daar aan den rechteroever, terwijl schepen met menschen in 't ruim en op 't dek overladden, den vloed afzakten, werd er in sommige kroegen van de linkerzijde muziek gemaakt, gezongen en gedanst. Dronkaards zwijmelden rond, terwijl verlaten kinderen om hun moeder schreeuwden.

Gelukkig had het grootste deel der be-

volking de wegen Noordwaarts gekozen langs Ossendrecht, Kappellen, Putten, en r Holland toe. Anders zou de verwarring nog grooter zijn geweest. De tweede divisie verzamelde zich zoo veel mogelijk. Maar soldaten van allerlei regimenten doolden onder elkkaar rond. Gewonden, uit de gasthuizen gevlucht, sleurden zich voort, sommigen met twee bezems als krukken.

Wagens sonden onbeheerd langs de wegen. Beddegoed van karren gebotst lag hier en daar verspreid en nog allerlei hindernis kwam voor de voeten der afgematte mannen, waarvan velen in de twee laatste weken geen slaap hadden gekend en die nu toch hun vermoeidheid moesten overwinnen. Verder maar, nu en dan een korte rust. Over de dorpen die men doortrok was als een zwerm sprinkhanen hun voor geweest, soldaten en vluchtelingen, en dezen hadden het voedsel verslonden of meegenomen. De mannen haalden nu rapen uit den akker, schilden ze met de tanden en werden nog weeer en flauwer door de waterachtige massa. En ook zij gevoelden in den nacht die geheimzinnige angst van een loerenden vijand, welke elk oogenblik uit de mysterieuze bosschen, van achter de donkere massa eener hoeve, uit de talrijke door heesters afgezette binnenwegen opduiken kon. Men hoorde kanonvuur... Voort, altijd maar! Men zag soldaten van andere divisie's uit grachten oprijzen en verbaasd om zich heen staren. 't Waren achterblijvers die geslapen hadden, hoe lang wisten ze niet, maar zich nu bij de tweede aansloten en meetrappelden in den droevigen optocht. Vele kanoniers zaten op hun stukken en zelfs op paarden te slapen. 't Werd ochtend en de zon begon met kracht te stralen. De warmte drukte de afgematten nog meer.

Zoo bereikten ze Moerbeke en velen lieten zich op de steenen vallen en slui merden in tot een kanonnade hen weer opjoeg. Men werd aangevallen... Allerlei geruchten vlogen rond. Geweren botsten op de keien. Spaden, ransels rolden neer en groepen namen overhaast de vlucht, niet wetend waarom of waarheen, niet weinigen zelfs in de richting van den vijand, tot ze door burgers gewaarschuwd werden en weer rechtsomkeert maakten. Er waren er ook die in een

huis verdwenen en dit verlieten zonder uniform, met een te wijde of te nauwe boerenkiel, in een broek, welke om de beenen fladderde of slechts tot de enkels reikte. Men hoorde van een trein, die beschoten werd, en ijlings terug reed, en bij Stekene zag men een dichte kolonne van 't station uit dien trein in 't dorp verschijnen; wat verder werden die mannen weer aangevallen en weken naar Holland. Doch de paniek te Moerbeke bedaarde en de officieren leidden hun mannen uit het beschoten dorp naar Winkel en Kruisstraat, zoekend de laatste wegen gelijklopend met de Nederlandsche grens.

Hier en daar zag men door een dreef in de verte de Hollandsche vlag, die bekorend en verleidend scheen te wenken en veiligheid en rust en voedsel beloofde. En er waren er, die aan de lokken niet konden weerstaan en heen slopen, geweer en patroontasch bij den schildwacht aflegden en plots een eind maakten aan 't oorlog voeren.

De troepen marcheerden voort. Veel mannen hadden de schoenen uitgetrokken, niet langer het knellend leder om hun gezwollen, doorloopen, bloedende voeten meer kunnende verdragen.

Anderen waren hun hoofddeksel kwijt geraakt, hadden geweer, ransel en schop terzijde geworpen, omdat hun afgebeuld lichaam reeds te zwaar was om het nog voort te zeulen langs die eindelooze wegen.

't Begon weer te regenen. Natte takken zwiepten 't gelaat, water drong in den nek, doorweekte de kleeren... Men dompelde door modder en plassen, 't hoofd en den rug gebogen, met pijn in de lenden, in de beenen, met knikkende knieën; slui merden botsten tegen elkaar. schoten wakker, strompelden weer als onbewusten verder.

'En eindelijk, eindelijk bereikte men Zelzate, was men over het kanaal, dat toch wat veiligheid en rust beloofde, en in 't reeds overvallen stadje wierp men zich weer neer. En nu komen al deze troepen herwaarts. Nog is de vermoeiende marsch niet afgelopen. De Koning had gehoopt een nieuwe linie achter het kanaal Gent-Terneuzen te vinden, zoo de Franschen de Leie bezetten. Maar de bondgenooten zijn te ver om daar aansluiting mogelijk te maken. Hier tus-

schen Ieperen en de zee of meer achterwaarts zullen we het gat moeten vullen en stand dienen te houden. De troepen zakken naar uw riviertje, den IJzer, af. Nog werden ze bedreigd bij Melle-Gent door den vijand, maar ik heb dezen namiddag vernomen, dat het gevaar ook daar afgewend is door het optreden van onze vierde gemengde brigade, de 7^e Engelsche divisie en de Fransche fusiliersmariniers.

— Die wij hier gezien hebben, zei Nancy.

— Ja, ze zijn over Dixmuiden gekomen, doch keeren nu insgelijks terug. Onze soldaten hopen thans in Frankrijk rust te vinden. Velen vertellen zelfs, dat ze daar voor landbouwarbeid gebruikt zullen worden. Helaas... helaas. ze zullen nog diep teleurgesteld zijn. De Duitscher moet nu in Gent zitten... hij komt onze troepen natuurlijk achterna, en wie zal hem slag bieden buiten de onzen, tenminste in den eersten tijd?

— Hier? vroeg de rentenier.

— Hier in den omtrek... ik zie geen andere oplossing.

Walter Bonte en Nancy keken elkaar aan. Ja, de eerste had wel juist voorgeseld.

— Maar 't Belgisch leger is toch niet in staat nog te strijden, merkte Bonte op.

— En toch zal het wel moeten... Ik erken het met u... slagvaardig is 't niet. En we missen geschut munitie, wapens. Veel troepen zijn verward... Maar wie zal den vijand anders weerstaan? De bondgenooten zijn nog te Sint-Omer en te Atrecht... Hier ligt een bres... Zij moet verdedigd worden of de Duitschers omtrekken de legers der Franschen en Britten. Ja, 't is een tijd van spanning, van dreigend gevaar... Een groot doel is bereikt. Ons leger is weg uit Antwerpen... De schijnbaar ordeloze vlucht, die ik u beschreven heb, is een meesterlijke aftocht geweest. Pas later zal men dat begrijpen. Wat er hier zal gebeuren, is nog een raadsel.

— En zoo ben ik weer in een oude streek terug, zei een der officieren, die al bejaard scheen.

— Kent ge Veurne-Ambacht? vroeg de heer Veirle.

— O, ja. Als eenvoudig soldaat behoor-

de ik eens tot het garnizoen van Nieuwpoort.

— Dat is dan lang geleden.

— Ik was nog een knaap bijna. Onze officieren wilden van Nieuwpoort niet weten. Nu, 't was juist ook geen Brussel wat het leven en de genoegens betreft. En de een na den ander kreeg de polderkoorts... dat was een goed voorwendsel om verplaatsing te vragen. En ten slotte was die polderkoorts zoo algemeen, dat de regeering het garnizoen van Nieuwpoort maar ophief.

— En zoo waren we zonder soldaten te Veurne, Dixmuiden of Nieuwpoort, hernam de rentenier. En nu zou het hier eensklaps een slagveld worden!

De officieren begaven zich naar hun kamer.

De heer en mevrouw Veirle, Nancy en Walter zaten nog een wijle samen. Eenige oogenblikken heerschte stilzwijgen. Ernstig weer was de stemming die over hen hing.

— En wat gaan wij doen, als 't zoover komt? vroeg mevrouw Veirle. Waarheen vluchten we?

— Vluchten? herhaalde haar man als angstig. O, ik kan er niet aan denken... Kom, laten wij gaan slapen... De avond bezwaart altijd.

— Vader wil het gevaar steeds uitstellen, zei Nancy tot Walter, toen ze eenige oogenblikken later op het portaal stonden en door het raam in het schijnsel van de lantaarns en bivalfvuren de nog aanhoudende beweging op de markt zagen.

't Was of daar buiten een woelige zee golfde.

— En eensklaps zal dat gevaar er toch zijn, sprak Walter. Misschien overmorgen, misschien morgen. Op mij moogt ge rekenen, Nancy, ik zei het u al... ik herhaal het u nog inniger.

Ze zag weer den glans in zijn oogen.

— Dank u, zei ze, en haastig ging ze dan naar haar kamer.

— Raoul... 't kan niet meer, neen, 't kan niet meer... ik meende dat het liefde was, die ik voor u gevoelde, maar nu weet ik eerst wat liefde is. Dat heeft Walter me geleerd.

Zoo mompelde ze, en al welden er tranen bij haar op, al omklemde angst haar hart, toch was Nancy Veirle gelukkig.

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR

A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE SAKEN TE NIEUWPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN FRIGATELEERD IN HET «NEMANDELAND»

Uitgever J. HOSTE, 36, St-Pieterstraat, Brussel